

بسمه تعالی

استفتائات مراجع عظام تقلید درباره صید و ذبح در دام ، طیور و آبزیان

امام خمینی (ره) :

- بعد از ذبح حیوان ، اگر معلوم شود که اوداج اربعه بریده نشده و حیوان هم حیات داشته باشد ، اگر فوراً از محل ذبح ببرند حلال می شود . (۷۴/۹/۲۱)

- اگر بعد از سر بریدن و مردن حیوان ، معلوم شود که مقداری از اوداج اربعه مثلاً ربع یا ثلث یا نصف یا کمتر یا بیشتر در بدن باقی مانده است ، خوردن آن جایز نیست و حکم میته را دارد . (۷۴/۹/۲۱)

- اگر به علت تیزی کارد ، در هنگام ذبح مرغ ، سر کاملاً جدا شده و رگ همه به طرف بدن مرغ رفته باشد ، اگر تا زنده است اوداج اربعه بریده شود حلال می شود ولی سر که قبل از ذبح جدا شده حرام است . (۷۴/۹/۲۱)

- سؤال : برادران اهل تسنن در هنگام سر بریدن ، پیشانی گوسفند را رو به قبله قرار می دهند و محل کارد و دست و پا را رو به قبله قرار نمی دهند ، خوردنش برای ، اشکال دارد یا نه ؟ خودشان سر می برند و همه علمایشان حلال می دانند نمی دانم فتوایشان همین است یا طور دیگری است ؟
جواب : فرض مذکور ، حکم جهل به حکم را دارد که ذبیحه حلال است . (۷۴/۹/۲۱)

- حیوان بیهوش اگر در موقع ذبح کردن جان داشته باشد ، گر چه با ذبح کردن حلال می شود ولی زدن حیوان برای بی حس کردن آن جایز نیست . (۷۴/۹/۲۱)

- در هنگام ذبح تنها کلمه بسم الله کافی است و برای هر مرغ جداگانه باید بسم الله بگوید . مگر آن که چند مرغ را یکجا بخواباند برای ذبح کردن که یک بسم الله برای آن چند مرغ کافی است به شرط صدق واقع شدن نام خدا بر آن . (۷۴/۹/۲۱)

- ذبح باید با آهن باشد . (۷۴/۹/۲۱)

- ماهی که در دسترس مسلمین قرار داده می شود ، اگر احتمال بدهند که احراز تذکیر آن را کرده اند ، محکوم به حلیت است ولی اگر معلوم است که ماهی در آب جان داده ، حرام است . (۷۴/۹/۲۱)

آیه الله خامنه ای

- به نحو کلی در حلیت ماهی شرط است که از قسم ماهی فلس دار باشد که اگر در اصل خلقت از قسم ماهی فلس دار نباشد خوردن آن حرام است و تشخیص موضوع به عهده مکلفین است .
(۶۹/۱/۱۵)

- در سر بریدن مرغ فرقی بین زن و مرد نیست و دعا وارد نشده است . (۶۹/۳/۳۱)
- اگر به قصد ذبح چهار رگ بریده شود حلال است ولی جدا کردن سر در حال اختیار جایز نیست . (۶۹/۳/۳۱)

- اگر ذبح به وسیله ماشین انجام گیرد کافی در حلیت نیست بلکه در حکم میته است .
(۶۹/۱۰/۲۰)

- اگر وسیله صید و شکار با طرف تیزی به حیوان اصابت کند و بمیرد حلال است . (۶۹/۱۰/۲۰)
- اگر شکار به وسیله ساچمه ، مرده به دست آید حلال نیست . (۶۹/۱۰/۲۰)
- در حلیت ذبیحه شرط است که ذابح مسلمان باشد و ذبیحه غیر مسلمان اگر چه اهل کتاب باشد حلال نیست . (۷۰/۷/۵)

- اگر حیوان را از محل خاصی که باید ذبح شود ذبح نکنند بلکه از بالای مهره زیر گلو ببرد که مهره به طرف بدن حیوان قرار گیرد نه به طرف سر حیوان ، در این صورت حیوان مردار محسوب است و نجس و حرام است . (۷۰/۹/۱۴)

- اگر ذابح به علت فراموش کردن یابد فهمیدن مسأله حیوان را کاملاً به طرف قبله ذبح ننماید ، ذبیحه حلال است . (۷۰/۹/۱۴)

- اگر جوزه زیر گلوی حیوان در طرف بدن قرار گیرد تمام چهار رگ بریده نمی شود و باید زیر جوزه بریده شود تا تمام چهار رگ قطع شود . (۷۰/۱۲/۲)

- در هنگام ذبح ، میزان صدق رو به قبله کردن ذبیحه در حال ذبح است حتی اگر چه حیوان را در حال ایستادن روی دست و پای خود مذبح او را رو به قبله نمایند و کیفیت به خصوصی در رو به قبله کردن حیوان جهت ذبح شرط نیست . (۷۳/۱/۲۱)

- در رو به قبله قرار دادن ذبیحه در هنگام ذبح باید مذبح حیوان و سینه و شکم و آنچه که مقادیم بدن حیوان شمرده می شود رو به قبله قرار داده شود و مجرد زیر گلوی حیوان را رو به قبله قراردادن در حالی که حیوان روی چهار دست و پایش ایستاده باشد و مقادیم بدنش رو به زمین و زیر پایش باشد کافی نیست . البته ذبح در حال خوابیده به نحو معمول لازم نیست و به هر نحوی که استقبال قبله به مقادیم بدن حیوان حاصل شود کافی است . (۷۳/۴/۱۹)

- اشتراک در خواص و یا تشابه اجمالی در مشخصات میزان حلیت و حرمت شرعی نیست . اگر از مصادیق میگوی معروف و متعارف (رویان) باشد و در انظار عموم میگو شناخته شود و اسم میگوی معروف در نزد عرف بر آن صدق کند محکوم به حلیت است ، و گرنه حکم میگو بر آن مترتب نیست . (۷۴/۴/۱۴)

- اگر کوسه ماهی از قسم ماهی فلس دار بودن آن مشکوک باشد چنانچه افراد اهل خبره و متخصص مورد اعتماد و وثوق آن را از قسم ماهی فلس دار تشخیص بدهند عمل به قول آنان در این باره مانع ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- آبی حرام ، اگر از قسم ماهی باشد و زنده از آب اخراج شود که در بیرون آب بمیرد میته نیست، و در هر صورت خرید و فروش آن برای خوردن جایز نیست حتی اگر چه خریدار مستحل اکل آن باشد ولی اگر غیر از استفاده خوردن دارای منفعت عقلانی حلال از قبیل استفاده های طبی یا صنعتی یا تغذیه طیور و دام و مانند آن باشد خرید و فروش آن برای چنین استفاده های حلال و مباح شرعاً اشکال ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- خرچنگ و صدف و غیر آن از آبیان هر چه که از قسم ماهی نباشد خوردن آن حرام است ، ولی در موارد اضطرار جهت مداوی یا سد رمق و حفظ جان مانع ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- تشابه در ساختمان بدن یا اشتراک در خواص و منافع میزان حلیت و حرمت نیست ، و خرچنگ به هر شکل و حجم که باشد حرام گوشت است . (۷۴/۴/۱۴)

- خرید و فروش قورباغه یا خرچنگ اگر برای خوردن انسانها باشد شرعاً حرام و باطل است و فرقی در این باره میان فروش یا صلح یا معاوضه حق الاختصاص با پول یا مال دیگر نیست . (۷۴/۴/۱۴)

- نام خدا بردن در ذبح هر مرغی باید به نحوی باشد که صدق کند هنگام ذبح آن مرغ نام خدا را گفته و ذکر یک بار برای تمام مرغهایی که به تدریج ذبح می کند کافی نیست و حیوان بدین طریق حلال نمی شود ولی نهادن مرغ مذبوح در آب گرم پیش از تمام شدن خروج ، ضرر به حلیت مرغ نمی رساند . (۷۴/۹/۲۱)

- در ذبح شرعی ، میزان صدق آهن است عرفاً چنانچه عرفاً صدق کند که با آهن ذبح واقع شده حلال است . (۷۴/۱۲/۲۷)

- استفاده از لاشه های مردار طیور و دام به صورت پودر برای خوراک مرغداریهها مانعی ندارد ولی مراعات احکام طهارت و نجاست لباس و بدن خود را برای نماز و غذا بکنند . (۷۵/۴/۵)
- ذبح با استیل که فولاد ضد زنگ است مانع ندارد . (۷۵/۵/۲۹)

- در نحر شتر چنانچه در مرحله اول وارد کردن چاقو نحر نگرديد ، اگر نحر بر شتر زنده واقع شود اشكال ندارد كه با فاصله مجدداً نحر گردد . (۷۵/۵/۲۹)
- تطهير لاشه ای كه آلوده به خون اوليه ذبح گرديده در محل كشتارگاه ، واجب نيست ولي بايد به مشرتري گفته شود يا اطمينان داشته باشيد كه مشرتري آن را تطهير مي كند . بلي اگر يقين به نجس شدن گوشت نباشد اعلام واجب نيست . (۷۵/۵/۲۹)
- ذبح با دستگاه اگر به نحوی باشد كه در نظر عرف استناد به ذابح مسلمان داشته باشد و صدق كند كه مسلمان حيوان را ذبح كرده است با وجود ساير شرايط مانع ندارد . (۷۵/۵/۲۹)
- تمام چيزهايي كه در نزد شيعه خوردنش حرام است ، فروش آن به غير ، حتى كسي كه آن را حلال مي داند براي خوردن صحيح و جايز نيست . (۷۵/۷/۲۳)
- انحراف از قبله اگر عمدۀ نباشد مضربه حليت ذبيحه نيست ولي انحراف عمدی اگر در نظر عرف خارج از جهت قبله محسوب شود موجب حرمت ذبيحه است . (۷۶/۷/۲۸)
- ترك استقبال و ترك بسم الله اگر سهواً و نسياناً باشد به حليت ذبيحه ضرر نمي زند . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر در ذبيحه فرد مسلمان و يا ذبيحه در بازار مسلمين شك شود حكم به حليت آن مي شود . (۷۶/۷/۲۸)
- بايد بریدن همه رگهای چهار گانه قبل از خروج روح واقع شود بلکه احتياط واجب آن است كه فاصله بين بریدن رگها به مقدار خارج از متعارف حاصل نشود . (۷۶/۷/۲۸)
- ذكر نام خدا به هر زبان در ضمن كلام تام كفايت مي كند ولي كفايت لفظ جلاله يا نام ديگر به هر زبان اگر تنها باشد يعنی در جمله نباشد محل اشكال است . (۷۶/۷/۲۸)
- در حليت ذبيحه شرط لازم آن است كه ذبح بر حيوان زنده واقع شود و همين قدر كه حرکتی بکند كه معلوم شود زنده بوده كافي است . (۷۶/۷/۲۸)
- اهل كتاب ذاتاً محكوم به طهارت هستند علی الاقوی ولی كفار غير اهل كتاب نجس هستند و اگر با لاشه گوشت با رطوبت ملاقات كنند نجس مي شود . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر ذابح مسلمان باشد حتى اگر افراد ظاهر الصلاحي نباشد ، ذبيحه او محكوم به حليت است . (۷۶/۷/۲۸)
- در فرض اينكه ذابح مسلمان باشد ذبيحه او محكوم به حليت است اگر چه در عمل بر احكام اسلام مقصر و گناهكار باشد . (۷۶/۷/۲۸)
- فرقه مشهور به علی الهی یا اهل حق اگر از فرق مسلمين محسوب مي شوند ذبيحه آنها محكوم به حليت است . (۷۶/۷/۲۸)

- گوشت حیواناتی که جهت تغذیه به آنها مشروب ، آب جو و سایر چیزهای نجس خورانیده اند محکوم به حلیت است مگر اینکه آن حیوان جلال باشد یعنی مدتی خوراک او منحصر به مدفوع انسان باشد که تا استبراء نشده حرام است . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر بعد از شوک و ضربه ساچمه که برای بیهوش نمودن حیوانات قبل از ذبح استفاده می شود حیوان زنده است و ذبح بر حیوان زنده واقع می شود ذبیحه محکوم به حلیت است اگر چه بعد از ذبح هیچ حرکتی نداشته باشد . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر در حال اغماء ، حیوان زنده باشد تذکیه شرعی بر آن واقع می شود و خروج خون کم یا زیاد ، با فشار و بدون آن در حلیت آن معتبر نیست . (۷۶/۷/۲۸)
- متصل کردن جریان الکتریکی یا زدن چاقو به قلب حیوان بعد از سر بریدن که به جهت بیرون راندن خون اضافی از بدن حیوان می باشد ، حرام نیست و موجب حرمت ذبیحه نمی شود و بهتر است بعد از جان دادن باشد . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر مذبح و منحر و بطن حیوان در حال تذکیه به هر صورت در مقابل قبله باشد در حلیت ذبیحه کفایت می کند . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر با فرض ماندن بخشی از جوزه به طرف سر ، علم به قطع و بریده شدن چهار رگ حاصل شود ذبیحه حلال است و اگر علم به قطع چهار رگ حاصل نشود ذبیحه محکوم به حرمت است مگر اینکه فوراً و بلافاصله قبل از جان دادن بالای جوزه را قطع کنند تا علم به بریده شدن چهار رگ قبل از موت حیوان حاصل شود که در این صورت حکم به حلیت ذبیحه می شود . (۷۶/۷/۲۸)
- اگر به واسطه سرعت عمل ذابح ، صدق کند که چند عدد مرغ با ذکر بسم الله ذبح شده کفایت می کند و ذکر بسم الله برای هر یک لزوم ندارد . (۷۶/۷/۲۸)
- پخش بسم الله از طریق نوار در حلیت ذبیحه کفایت نمی کند بلکه باید ذابح مسلمان در وقت ذبح بسم الله بگوید . (۷۶/۷/۲۸)
- ذبح با دستگاههای تمام اتوماتیک و صنعتی ، اگر مستند به ذابح مسلمان باشد و سایر شرایط تذکیه شرعی رعایت شود جایز است . (۷۶/۷/۲۸)
- فروش اجزاء حرام از حیوانات حلال گوشت ، اگر برای خوردن نباشد و خریدار برای خوردن نمی خرد مانع ندارد . (۷۶/۴/۲۶)
- در هنگام ذبح باید مذبح و مقادیم بدن حیوان رو به قبله باشد و الا ذبیحه حرام است . (۷۶/۴/۲۶)
- با قطع نظر از این که با شوک مرغ می میرد یا نه ، اگر ذبح بعد از مرگ حیوان واقع شود ، حرام و میتة است . (۷۷/۲/۵)
- با فرض این که مرغ حلال و حرام مخلوط باشد ، همه آنها حرام است . (۷۷/۲/۵)

- اگر چهار رگ گردن متعاقباً به طور کامل بریده نشده باشد حرام است علی الاحوط . (۷۷/۲/۵)
- در هنگام ذبح ، حتی در سرعت بالای خط کشتار ، اگر تسمیه بر ذبیحه صدق نکند ، حکم میته را دارد . (۷۷/۲/۵)

- با امکان سر بریدن گاو رو به قبله ، اگر رو به قبله نباشد حرام است . (۷۷/۲/۵)
- خوردن دنبلان و خرید و فروش آن برای خوردن حرام است لکن اهل سنت مجازند که به مذهب خود عمل نمایند . (۷۸/۷/۱۴)

- تزریق آمپولهای FSH که از غده هیپوفیز خوک تهیه می شود و موجب دو قلو یا چند قلو زایی در حیوان حلال گوشت می شود اشکالی ندارد . (۸۰/۸/۲)

- استفاده از خمیر مرغ که از اسکلت کامل مرغ استحصال می شود و در صنایع سوسیس و کالباس مورد استفاده قرار می گیرد در صورت مستهلک شدن نخاع در آن به طوری که عرفاً خوردن نخاع صدق نکند مانعی ندارد . (۸۱/۱/۲۵)

- در ذبح باید دو رگی که محیط به حلقوم یا مری هستند علاوه بر مری و حلقوم قطع شود . (۸۱/۱۰/۱۰)

- برای آن دسته از مرغها که بعد از گفتن بسم الله با هم ذبح می شوند گفتن یک بسم الله کفایت می کند و برای دسته بعدی که فرصت گفتن بسم الله می باشد باید بسم الله تکرار شود . (۸۲/۶/۱۷ ، ۸۲/۷/۲۷)

- اشیایی از ملبوسات و وسایل وارداتی از کشورهای غیر مسلمان که تهیه شده از پوست ، روده ، استخوان ، مو یا پشم حیوانات است محکوم به طهارت هستند مگر عدم تذکیر شرعی آنها احراز شود . (۸۲/۴/۱۱)

- خرید و فروش آبی حرام گوشت برای خوردن حتی خوردن غیر مسلمان و همچنین معاوضه و واگذاری حق اختصاص آن در برابر دریافت چیزی اگر برای خوردن باشد باطل و حرام است ، ولی فروش یا معاوضه یا واگذاری آن برای استفاده صنعتی یا طبی یا علف حیوانات اشکال ندارد . (۸۲/۲/۱)

- در فرض این که هر قطعه مرغ به هنگام ذبح مقابل ذابح قرار می گیرد لازم است برای هر یک ولو به حداقل ذکر جداگانه بگوید . (۸۳/۱۰/۱۴)

- ادای ذکر باید به زبان باشد و ذکر قلبی کفایت نمی کند و نجس بودن دهان ضرری به گفتن ذکر نمی زند . (۸۳/۱۰/۱۴)

- بر تجزیه خون در آزمایشگاه استحاله اطلاق نمی شود و نجس است . (۸۳/۵/۱۴)

- در بعض مرغداری ها مشروب الکلی را با آب مخلوط نموده و به مرغها می خوراند که در این گونه مرغها استبراء لازم نیست و در صورت نیاز به پاک بودن ظرفها ، باید تطهیر شوند ولی مرغ اگر در اثر خوردن شراب مست و در همین حال ذبح شود بنا بر احتیاط واجب شستن آن قبل از خوردن لازم است و باید از خوردن آنچه در شکم مرغ است مانند دل و جگر اجتناب گردد .
(۸۳/۱۰/۱۶)

- فروش و کشتار مرغ در معابر و میادین شهرها اگر بر خلاف مقررات است جایز نیست .
(۸۳/۱۱/۳)

- پوست و روده وارداتی را اگر یقین به ذبح غیر شرعی شان نباشد ، پاک هستند ولی برای واردات آنها رعایت مقررات مربوطه الزامی است و میزان در این گونه امور ، قوانین و مقررات نظام جمهوری اسلامی می باشد و باید طبق آن عمل شود و تخلف از آن جایز نیست . (۸۳/۱۲/۲۲)

- پوست نجس اگر قابل استفاده در موارد حلال باشد و احتمال عقلایی داده شود که مصرف کننده نیز در مورد حلال از آن استفاده می کند ، وارد کردن و فروش آن به مسلمین اشکال ندارد و موضوعات چرمی نیز همان حکمی که برای پوست ذکر شد را دارد . (۸۴/۱۰/۱۵)

- اگر احتمال دهند که وارد کننده مسلمان با اطلاع از چگونگی انواع پوست و اشیای چرمی ساخته شده از آن و احراز تذکیر شرعی آن مبادرت به استیراد نموده و در بازار مسلمین برای فروش عرضه می کند ، ترتیب آثار حلیت بر آن اشکال ندارد . (۸۴/۱۰/۱۵)

- پوستهای وارداتی از کشورهای غیر اسلامی اگر معلوم باشد که حیوان ذبح شرعی نشده در حکم میتة و محکوم به نجاست است ولی پوستهایی که معلوم نیست حیوان آن ذبح شرعی شده یا نه محکوم به طهارت است و در هر دو صورت استفاده های حلال از آن اشکال ندارد ولی نماز خواندن با آن صحیح نیست . (۸۴/۵/۱۰)

- تکثیر و پرورش و فروش تمساح و مانند آن برای منافع محله از قبیل استفاده از پوست آن اشکال ندارد . (۸۵/۳/۲۰)

- حیواناتی که از ضایعات مردار تغذیه می شوند ، در صورت ذبح اسلامی گوشت آنها حلال است .
(۸۵/۵/۲۳)

- در فرض خوراندن علوفه دامی به مرغ و ماهی و سایر حیوانات که ترکیب یافته از حبوبات گیاه و ضایعات کشتارگاهی از جمله خون است ، جلال صدق نمی کند و موجب حرمت گوشت حیوان نمی شود . (۸۵/۵/۲)

- در باب حلیت کوسه ماهی ، نظر متخصصین مورد اعتماد یا همان اهل خیره ، نظر عرف محسوب می شود . (۸۶/۴/۹)

- ماهی اگر فلس دار باشد حلال است ، هر چند پس از صید فلس خود را از دست بدهد و تشخیص فلس دار بودن با خود مکلف است و اطمینان از گفته کارشناس نیز کفایت می کند . (۸۶/۴/۲۳)
- در مورد ماهی های وارداتی اگر بدانید فلس ندارد جایز نیست والا جایز است و اگر شبهه از جهت تذکيه يا عدم تذکيه آنها باشد خرید آنها از بازار مسلمين و استفاده آن اشکال ندارد .
(۸۶/۴/۲۳)

- اگر فروشنده کالای نجس بداند که خریدار آن کالا را در مواردی که طهارت شرط است استعمال می کند و یا با تماس با رطوبت با آن ، بدن و لباسش نجس می شود و در امور مشروط به طهارت تطهیر نمی کند ، باید به او خصوصیات را یادآوری کند . (۸۶/۶/۱۳)
- مقصود از صدق تسمیه بر چند ذبیحه این است که با گفتن بسم الله یک مرتبه (در عرض هم) ذبح شوند ، پس اگر به تدریج ذبح شوند فقط اولی حلال و بقیه حرام است . (۸۶/۶/۱۴)

آیت الله بهجت

- در حلیت اربیان فرقی بین اقسام آن نیست و تشخیص موضوع با اهل خبره است . (۷۴/۴/۱۴)
- اگر اهل خبره اخبار کنند که کوسه ماهی دارای فلس است ، به طوری که اطمینان حاصل شود محکوم به حلیت است . (۷۴/۴/۱۴)
- آبزیان حرام ، اگر منفعت محلله مقصوده دارد و به قصد استفاده حرام معامله نمی شود مانع ندارد بفروشد هر چند احوط آن است که در مقابل حق اختصاص پول بگیرند و احتیاط آن است که به کسی که می دانند استفاده حرام می کند ندهند . (۷۴/۴/۱۴)
- از حیوانات دریایی فقط ماهی فلس دار حلال است و غیر آن حلال نیست بلی در مورد ضرورت علاج در حد ضرورت حکم سایر محرّمات در حال ضرورت را دارد . (۷۴/۴/۱۴)
- خرچنگ حرام است و فرقی بین اقسام آن نیست و تشخیص آن با اهل خبره است . (۷۴/۴/۱۴)
- آبزیان حرام اگر از جهت منافع محلله مقصوده عندالعقلاء غیر از خوردن فروخته شود بی اشکال است . (۸۲/۲/۱)
- اگر حیوانی شرب خمر نمود و قریب به آن ذبح شد احوط غسل لحم آن است و احوط ترک اکل آنچه در باطن آن از امعاء و قلب و کبد است و احتیاطات مذکوره در صورتی است که ذبح بعد از قطع به زوال و استحاله به واسطه طول زمان واقع نشود . و ظروف آب را با شلنگ متصل به کر پر کنید پاک می شود . (۸۳/۱۰/۹)

آیت الله تبریزی

- هر چه که عرفاً اربیان و میگو گفته می شود حلال است و در موردی که فاقد قشر است اجتناب از آن علی الاحوط واجب است . (۷۴/۴/۱۴)

- چیزی که علمياً فلس است ولی در نظر عرف به آن فلس گفته نمی شود شرعاً اعتباری ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- خرید و فروش آبریان حرام جایز نیست لکن واگذاری آن به کفار - به بیع صوری - به غرض استنفاذ مال از ایشان مانعی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- خوردن صدف حیوانی جایز نیست و درمان به گوشت صدف - در صورت انحصار معالجه به آن - مانعی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- آنچه عرفاً به آن خرچنگ گفته می شود حرام است ، شکل و ساختمان بدنی حیوان در این حکم مدخلیت ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- اشیایی از ملبوسات و وسایل وارداتی از کشورهای غیر مسلمان که تهیه شده از پوست ، روده ، استخوان ، مو یا پشم حیوانات است محکوم به تذکیه است و بنا بر احتیاط محکوم به نجاست می باشد و مو و پشم و استخوان (از غیر کلب و خنزیر) فی نفسه پاک است و به ملاقات با نجس یا متنجس ، نجس می شود و قابل تطهیر است و در نماز باید از اجزاء غیر مأکول اللحم و غیر مذکی و میته دارای خون جهنده اجتناب شود و بنا بر احتیاط از میته بدون خون جهنده باید اجتناب کرد . (۸۲/۴/۱۰)

- در کشتارگاههای صنعتی مرغ که سرعت خط کشتار بالاست ، در هر ضربه قطع کننده چهار رگ از هر مرغ یا چند مرغ که با یک ضربه همه سرشان بریده بشود یک بسم الله یا الله اکبر لازم است و بدون بسم الله یا الله اکبر ذبیحه حرام و نجس است و یک بسم الله در ذبح تدریجی اشکال دارد . (۸۲/۷/۱۷)

آیت الله سیستانی

- در کشتارگاه صنعتی به علت سرعت بالای خط کشتار ، کافی است که در وقت ذبح ، ذابح مشغول گفتن بسم الله باشد هر چند با یک تسمیه چند مرغ ذبح شود . (۸۲/۷/۱۶)
- در بعضی مرغداریها ، مشروب الکلی یا مواد مخدر را با آب مخلوط نموده و آن را به منظور درمان یا افزایش وزن به مرغها می خوراند که استفاده از این مرغها ، اشکالی ندارد اگر چه مناسب نیست . (۸۳/۱۰/۹)
- خوردن کوسه ماهی حرام است . (۸۶/۶/۲۷)

آیت الله فاضل لنکرانی (ره)

- با توجه به ملاک حلیت و آن داشتن فلس است هر اریبانی که دارای این ملاک باشد حلال است .
(۷۴/۴/۱۴)

- چنانچه کوسه ماهی از اقسام ماهی باشد داشتن ملاک مذکور کافی است و نظر متخصصین در این رابطه معتبر است . (۷۴/۴/۱۴)

- فروش آبزیان حرام برای منافع محله غیر خوردن مانعی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- چون لحم داخل صدف لحم سمک نیست ظاهر حرمت آن است و اگر چه از بهترین گوشتها به حسب ظاهر شناخته شود آری در صورت ضرورت و علاج مانعی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)

- شاه میگو اگر از اقسام و مصادیق سمک است و دارای ملاک حلیت باشد محکوم به حلیت است و در این رابطه لازم نیست ملاحظه این معنی که آیا سرطان دارای معنای عام است یا نه بلکه ملاک را در رابطه با حلیت باید جستجو کرد . (۷۴/۴/۱۴)

- ذایح باید در هر مرتبه ذیح طوری بسم الله بگوید که صدق نام خدا بر تمامی مرغهایی که در آن مرتبه ذیح می شوند بکند . (۷۵/۵/۶)

- ذیح با دستگاه با حفظ سایر شرایط از جمله شرط صدق تسمیه بر ذبیحه اشکالی ندارد . (۷۵/۵/۶)

- ذیح با کارد استیل جایز است زیرا استیل نوع ممتازی از آهن است . (۷۵/۵/۶)

- نحر مجدد بر شتر زنده در صورتی که در مرحله اول وارد کردن چاقو نحر نگردیده باشد ، مانعی ندارد . (۷۵/۵/۶)

- استفاده از شوک برقی برای بیهوش کردن گاو قبل از ذیح جایز است و مانعی ندارد . (۷۵/۵/۶)
- گاو و گوسفند ذیح شده در کشتارگاه که آلوده به خون اولیه ذیح شده است ، اگر به صورت متعارف گوشت آن را تطهیر شده تلقی می کنند و بدون آب کشیدن مصرف می کنند لازم است آن را تطهیر کنند . (۷۵/۵/۶)

- فروش آبزیان حرام گوشت برای استفاده های مباح دیگر مانعی ندارد و فروش برای خوردن آن توسط مسلمانان اشکال دارد و باطل است لکن به کفار اشکالی ندارد و نیز گرفتن پولی از کفار یا مسلمان برای رفع ید از حق الاختصاص اشکالی ندارد . (۸۲/۳/۳)

- اشیایی از ملبوسات و وسایل وارداتی از کشورهای غیر مسلمان که تهیه شده از پوست ، روده ، استخوان ، مو یا پشم حیوانات است . محکوم به طهارت است ولی در نماز باید از آن اجتناب شود و در مورد خوراکی احراز تذکیه شرط است . (۸۲/۴/۱۲)

- در بعض مرغداریهها مشروب الکلی را با آب مخلوط نموده و به مرغها می خوراندند این مسأله مشکلی را در حرمت مرغ ایجاد نمی کند . (۸۳/۱۲/۶)

- استفاده از مشروبات الکلی یا مواد مخدر به منظور درمان یا افزایش وزن در مرغداری ها و دامداری ها ، اگر موجب فساد گوشت دام و یا شیر آن و در نتیجه ضرری برای سلامتی مصرف کنندگان نداشته باشد اشکال ندارد . مهر ۸۴

آیت الله مکارم شیرازی

- هنگام ذبح باید محل ذبح رو به قبله باشد بنابراین باید گردن هنگام ذبح در امتداد بدن رو به قبله باشد . (۷۲/۷/۱۷)
- مقارنه عرفیه در هنگام ذبح برای صدق تسمیه بر ذبیحه کافی است . (۷۲/۷/۱۷)
- قطع نخاع بلکه قطع کردن ذبیحه ضروری ندارد هر چند احتیاط مستحب ترک آن است . (۷۲/۷/۱۷)
- قطع اوداج اربعه از سمت راست یا چپ در صورت اجتماع شرایط دیگر اشکالی ندارد . (۷۲/۷/۱۷)
- آنچه را که عرف آن را رویان (اربیان) می داند حلال است و شاه میگو یا ام الروبیان را چنانچه مردم آن را موجودی غیر از میگو معروف بدانند حلال نیست . (۷۴/۴/۱۴)
- اگر کوسه ماهی در نظر عرف فلس دارد حلال است و تفاوتی میان ماهی ها نیست . (۷۴/۴/۱۴)
- خرید و فروش آبزیان حرام برای منافع دیگر اشکالی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)
- مصرف گوشت صدف در صورت ضرورت مانعی ندارد . (۷۴/۴/۱۴)
- حکم شاه میگو و خرچنگ آب شیرین تابع صدق موضوع در نظر عرف است اگر به آن خرچنگ (سرطان) گفته می شود حرام است و اگر صدق رویان بر آن کند ، حلال است . (۷۴/۴/۱۴)
- فرقی میان انواع اربیان نیست ولی باید مانند رویان معمولی فلس داشته باشد . (۷۴/۴/۱۴)
- استفاده از دنبان برای تهیه غذای ماهی پرورشی اشکال ندارد . (۷۵/۶/۲۷)
- استفاده از ملبوسات و وسایل وارداتی از کشورهای غیر مسلمان که تهیه شده از پوست ، روده ، استخوان ، مو یا پشم حیوانات است ، همگی پاک است مگر اینکه یقین داشته باشیم از حیوانی که به مرگ طبیعی مرده می باشد ولی پشم و مو در هر حال اشکالی ندارد . (۸۲/۴/۱۱)
- در کشتارگاه صنعتی در صورتی که بسم الله را به طور متعارف به هنگام کار کردن خط تکرار کنند به طوری که گفته شود بسم الله مقارن ذبح گفته شده هر چند مثلاً ده مرغ یا بیشتر با یک بسم الله عرفاً مقارن باشد اشکالی ندارد . (۸۲/۷/۲۳)
- هر گاه آبزیان حرام را به کسانی بفروشند که خوردن آن را حلال می دانند یا برای مصارف غیر خوراکی بفروشند اشکالی ندارد . (۸۲/۲/۲)
- در بعضی مرغداری ها مشروب الکلی را با آب مخلوط نموده و به مرغها می خوراندند که این مطلب باعث حرمت گوشت مرغ نمی شود و استبراء لازم نیست ولی به یقین چنین مرغهایی غذای مطلوبی نخواهد بود . (۸۳/۱۰/۱۵)
- پوستهایی که از خارج می آید پاک است مشروط بر این که پوست خوک نباشد . (۸۳/۱۱/۸)

آیت الله نوری همدانی

- کلمه اربیان در احادیث اهل بیت علیهم السلام به طور مکرر وارد و خوردن آن تجویز شده است بنابراین ، این عبارت به هر چه که اطلاق شود خوردن آن حلال است . (۷۴/۴/۱۴)
- میزان در حلیت آبزیان ، قشر داشتن است . (۷۴/۴/۱۴)
- خرید و فروش آبزیان حرام برای استفاده های دیگر غیر از خوردن در صورتی که استفاده عقلانی باشد جایز است و چون خون جهنده ندارند میتة آنها نیز پاک است . (۷۴/۴/۱۴)
- خوردن گوشت صدف حرام است و در صورت اضطرار که اطباء مصرف کردن آن را به عنوان راه علاج منحصر تجویز کنند جایز است . (۷۴/۴/۱۴)
- آنچه که سرطان بر آن اطلاق می شود که در فارسی آن را خرچنگ می گویند حرام است . (۷۴/۴/۱۴)
- در کشتارگاه صنعتی به علت سرعت بالای خط کشتار برای هر مرغ یک بسم الله لازم نیست و در صورتی که کشتن مرغهای متعدد همزمان انجام می گیرد گفتن یک بسم الله برای همه آنها کافی است . (۸۲/۷/۱۶)